

erant perfecta, et verba ejus indicant plenissimam remissionem. Denique etiam tormentum crucis, et confractio crurium illi poterunt ad plenam satisfactionem valere. Et fortasse hoc etiam senserunt Cyprianus et Augustinus, appellantes hunc martyrem et baptizatum; quia, scilicet, assecutus est plenam remissionem quæ per baptismum et martyrium obtineri solet.

ARTICULUS XII.

Utrum passio Christi sit ejus divinitati attribuenta¹.

1. *Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod passio Christi sit ejus divinitati attribuenta. Dicitur enim primæ ad Cor. 2: Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed Dominus gloriæ est Christus secundum divinitatem; ergo passio Christi competit ei secundum divinitatem.*

2. *Præterea, principium salutis humanæ est ipsa divinitas, secundum illud Psalm. 36: Salus autem justorum a Domino. Si ergo passio Christi ad ejus divinitatem non pertineret, videtur quod non posset nobis esse fructifera.*

3. *Præterea, Judæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tanquam homicidæ ipsius Dei; quod magnitudo pænæ demonstrat. Hoc autem non esset, si passio ad divinitatem non pertineret; ergo passio Christi ad divinitatem ejus pertinuit.*

Sed contra est quod Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum²: Natura Deus manens Verbum est impassibile. Sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad ejus divinitatem.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est³) unio humanæ naturæ et divinæ facta est in persona, et hypostasi, et supposito, manente tamen distinctione naturarum, ut, scilicet, sit eadem persona et hypostasis divinæ et humanæ naturæ, salva tamen utriusque naturæ proprietate. Et ideo (sicut supra dictum est⁴) supposito divinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione divinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturæ. Unde

¹ 4 Contra, c. 53, ad 14.

² Incipit hæc epistola: *Ego arbitrabor.*

³ Quæst. 2, art. 2 et 3.

⁴ Q. 16, art. 5.

in Ep. Syn. Cyril. dicit¹: Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, et crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum divinæ naturæ, ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione divinæ naturæ impassibilis.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quod est Dominus gloriæ, sed secundum quod erat homo passibilis.

Ad secundum dicendum, quod (sicut dicitur in quodam sermone Ephesini Concilii) mors Christi, tanquam facta mors Dei, scilicet, per unionem in persona, destruxit mortem; quoniam Deus et homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

Ad tertium dicendum quod, sicut subditur ibidem², non purum hominem crucifixerunt Judæi, sed Deo intulerunt præsumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, et hoc formari per litteras in charta aliqua, et dirigi civitatibus, et aliquis inobediens chartam dirumpat, ad mortis sententiam deduceretur, non tanquam chartam dirumpens, sed tanquam verbum imperiale dirumpens. Non ergo securus sit Judæus tanquam purum hominem crucifigens; quod enim videbat, quasi charta erat; quod autem in ea celabatur, imperiale verbum erat, natum ex natura, non prolatum per linguam.

Circa hunc articulum legantur dicta de communicatione idiomatum in priori tomo.

DISPUTATIO XXXVII,

In quatuor sectiones distributa.

DE IIS QUÆ CHRISTUS IN CRUCE PENDENS ANTE MORTEM PASSUS ET OPERATUS EST.

Explicata crucifixione Christi, antequam ad ejus mortem gradum faciamus, ad hujus materiæ complementum, operæ pretium visum est nonnulla, quæ, dum Christus vixit cruci affixus, acciderunt, et notata digna sunt, explanare. Nam quædam ex illis ad Christi passionem injuriasque ei illatas pertinent; quædam vero ejus charitatem et innocentiam demonstrant, quæ in hac passionis causa potissimum perpendenda sunt. Omnia igitur, quæ Evangelistæ narrant, ad quatuor præcipua capita redigi possunt. Primum est

¹ Habetur in prima Syn. Eph.

² In illo serm. Conc. Ephesin.

divisio et sortitio vestimentorum Christi a militibus facta. Alterum est tituli crucis impositio. Tertium, quod aceto fuerit potatus. In ultimo comprehendemus verba quæ Christus in cruce locutus est, simulque an tunc testamentum condiderit, explicabimus.

SECTIO I.

Quomodo milites vestimenta Christi inter se dividerunt, et quod genus peccati et injuriæ hoc fuerit.

1. *Divisio ac sortitio in vestimentis Christi a Deo cur permissa. — Divisio vestimentorum a militibus cur facta. — De hoc mysterio duo narrant Evangelistæ. Primum est, milites quædam Christi vestimenta inter se divisisse. Alterum, super tunicam inconsutilem misisse sortem. Utrumque autem (si divinæ providentiæ rationem spectemus) factum est, tum ut adimpleretur prophetia, ut Evangelista notavit: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Tum quia Christus omnibus rebus ac fortunæ bonis privari, et spoliari voluit. Tum propter alias rationes mysticas quas Patres tradunt, ut statim adnotabimus. Si vero ex parte militum causam consideremus, Theoph. et Euthym. dicunt, et indicat etiam Chrysostomus, milites non ex avaritia, nec propter vestium æstimationem motos esse ad dividendas et sortiendas illas (alioqui idem fecissent de vestibus latronum, quas non est verisimile fuisse viliores), sed id fecisse in novam irrisionem Christi, illum subsannando, ac si illa essent vestimenta eo digna, qui se regem prædicaverat. Sed imprimis unde constat non usurpasse milites atque inter se divisisse vestes latronum? Nam quod Evangelistæ hoc non narrent, nullum est argumentum, quia ipsi non assumpserunt provinciam narrandi omnia quæ circa illos acta sunt; sed solum attigerunt ea quæ ad Christi historiam texendam poterant conducere. Deinde, quamvis illa ratio horum auctorum contemnenda non sit, non est tamen negandum quin etiam propter utilitatem suam id fecerint milites. Nam id solet esse veluti stipendium hujusmodi ministrorum, ut notavit Cyril., l. 12 in Joann., c. 32. Unde eam etiam ob causam tunicam inconsutilem non diviserunt, sed sortiti sunt, quia, si scinderetur, omnino redderetur inutilis. Addunt vero nonnulli, ex Procopio Gaza, in Gen., c. 28, milites fuisse sollicitos, ut haberent partem vestium Christi, præsertim tunicam,*

quia sperabant fore in eis virtutem ad depellendos morbos. Nam sæpe audierant, et fortasse etiam viderant plurimos earum contactu in pristinam sanitatem fuisse restitutos. Sed hoc non est verisimile. Hujusmodi enim spes sine aliqua fide in Christum haberi non poterat; illi autem milites nullam fidem vel æstimationem de Christo habebant. Quod si fortasse existimabant illum esse virum sanctum, et timore humano vel cupiditate eum ausi erant occidere, et in eo peccato perseverabant, quomodo credibile est eos sperasse per illius vestes consecuturos esse salutem, aut alia supernaturalia beneficia? Nulla ergo pietatis specie moti sunt ad hoc agendum; sed solum vel propter utilitatem temporalem, vel ut Christum irriderent. Ex quo intelligitur actum illum ex parte militum fuisse novum peccatum furti, seu rapinæ, præter aliam rationem injuriæ, quæ esse poterat in irrisione et contemptu Christi.

2. *Partitio vestimentorum Christi inter milites quomodo facta. — Sed circa singula aliquid notandum superest. Et primo, circa divisionem. Duobus enim modis fieri potuit: primo, absque divisione alicujus vestis, distribuendo, scilicet, integras vestes in quatuor partes, et unoquoque milite unam accipiente. Hunc modum refert Euthym., sed non approbat. Primo, quia juxta illum oportebat ad minimum Christum indui quinque vestibus, quod ipsi videtur incredibile. Sed certe licet id credi non possit de vestibus quæ totum corpus tegunt, ut sunt toga, vel tunica, tamen, si numerentur etiam vestes quæ tantum partem corporis operiunt, ut sunt thorax, caligæ, et alia id genus, id non est improbable, neque etiam est incredibile Christum hujusmodi genere vestium fuisse usum. Secundo vero improbat ille modus dicendi ex verbis Joannis: *Et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam, etc.*; et infra: *Non scindamus eam.* Quo verbo aperte indicatur alias vestes fuisse scissas. Præterea, quia si facta esset partitio sine scissione, per partiales vestes, potuisset tunica alicui illarum partium annumerari, atque ita non fuisset necesse sortem mittere super eam. Et ideo Euthym. (quem alii recentiores secuti sunt) probabilius existimat, illam partitionem factam esse scissis vestibus per suturas in quatuor partes, juxta numerum militum, quos quatuor fuisse recte hinc deducit Augustinus, tract. 118 in Joann. Et hanc sententiam docuit Cyril., cat. 13; ille vero existimat Chri-*

stum præter tunicam non habuisse nisi aliam vestem, quæ necessario dividenda fuit, cum in sortes non fuerit missa. Euthy. vero ut minimum existimat fuisse duas præter tunicam, quia in plurali dicuntur vestimenta divisa; quod tamen argumentum non est efficax. Quia (ut supra diximus) quando est sermo de multis, interdum solet in numero multitudinis referri, quod circa unum duntaxat gestum est. Atque ita de hoc numero vestium Christi nihil certi potest affirmari, quamvis de scissione vestium prædicta sententia probabilior videatur.

3. *Responsio.* — *Sortitio super vestes Christi omnes facta.* — Tertio, circa sortitionem dubitari solet an sola tunica missa sit in sortem, vel etiam vestes aliæ. Ratio dubii est, quia Joannes solum de tunica refert dixisse milites: *Non scindamus eam, sed sortiamur.* Et idem videtur colligi ex prophetia David: *Super vestem meam miserunt sortem.* Et ita sentiunt Aug. et S. Thomas in Joannem. In contrarium vero est, quia reliqui Evangelistæ dicunt: *Dividentes vestimenta, miserunt sortes;* et Marc. addit: *Mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.* Et ita multi existimant facta divisione vestium in quatuor partes, ut nullus conqueri posset, sorte definitum esse quæ pars cuique obtingeret. Ita significat Ambr., Luc. 23, dicens: *Dividuntur vestimenta; alii aliud sorte defertur;* et Theoph., Mar. 13; et hanc sententiam recentiores amplectuntur. Et videtur certe valde consentanea verbis Marci, quibus indicatur, quidquid unusquisque militum accepit, sorte tulisse. Et per se videtur hoc verisimile, scilicet, ad vitandas contentiones et rixas, ad sortes descendisse, quia alias nullus esset sua parte contentus. Et hoc etiam est argumentum, eos in propriam utilitatem vestes divisisse. Nec repugnat hæc sententia Joanni aut prophetiæ, quia sensus illius est, solam vestem inconsutilem mansisse indivisam, et tantum sorte alicui obtigisse; cæteras autem vestes divisas fuisse; non excludit tamen quin de illis postea jacta fuerit sors.

4. Ultimo loco supererat dicendum de mysteriis quæ in hac divisione et sortitione latuerunt; sed quoniam hoc ad institutum nostrum non pertinet, videantur de hac re Sancti Patres exponentes Evangelia, præsertim Cyril., Aug., Amb., Chrys., et Athanas., dicto ser. de Pass. et Cruce. Duplex vero mysterium frequentius notatur a Patribus. Primum est, per vestes Christi, Ecclesiam significari.

Nam de justis scriptum apud Isaiam est: *Hic omnibus tanquam ornamento vestieris.* Ecclesiæ autem amplitudo significata est in quatuor partibus vestimentorum, quæ quatuor orbis plagas significant. Per tunicam autem inconsutilem significata est unitas Ecclesiæ; ut, præter notatos Patres, notavit Cypr., lib. de Unitate Ecclesiæ. Alterum est (quod observarunt Cyrillus et Athanasius), tunicam inconsutilem significasse carnem Christi, quam quatuor orbis partes impartibiliter inter se partiti sunt. Cum quo mysterio recte quadrat quod notavit Euthy., vestem illam fuisse a B. Virgine contextam. Addit Ambrosius aliam mysticam significationem quatuor Evangelistarum, sorte divinæ gratiæ inter se gesta Christi dividendum, quam eleganter persequitur.

SECTIO II.

Cur fuerit titulus super crucem Christi impositus.

1. *Titulus cruci Christi quando impositus.* — In narranda historia hujus tituli omnes Evangelistæ conveniunt, sed in modo narrandi aliquatenus differre videntur. Primo enim Mat. post Christum crucifixum et divisa vestimenta, subdit positam esse *causam super caput ejus.* Joannes vero prius narrat tituli inscriptionem, postea vestium divisionem. Sed hoc nihil adfert difficultatis. Quia (ut sæpe diximus) non oportet ordinem narrationis ordinem responderi; neque Evangelistæ dum aliquid prius memorant, propterea affirmant factum esse prius. Incertum tamen hinc relinquitur utrum horum prius fuerit, nec mihi constat an positus sit titulus super crucem, postquam in illa elatus in sublime Christus est, an vero prius; verisimile tamen est non fuisse positum, donec jam Christus fuit crucifixus. Unde si affixus fuit cruci antequam a terra elevaretur, probabile est tunc etiam fuisse titulum affixum, nam majori difficultate et labore postea affigeretur. Si autem Christus affixus est cruci jam erectæ et elevate in æra, credibilis est finita Christi crucifixione, statim affixum esse titulum. Unde utraque ratione fit probabile, hunc actum antecessisse divisionem vestium.

2. *Dubium.* — *Responsio.* — *Latronum crucibus titulus non superpositus cur.* — Quod si ratio inquiratur cur titulus causæ fuerit affixus cruci Christi potius quam crucibus latronum, responderi potest primo, fortasse etiam eorum cruces habuisse titulos, quia licet Evan-

gelistæ non narrent, tamen non inde fit non habuisse, ut in simili supra diximus. Quod si ita est, ratio hujus inscriptionis reddi poterit, quia mos erat inscribendi causam supplicii. Nihilominus tamen Chrys., hom. 84 in Joann., ex iis quæ in inventione crucis Christi acciderunt, probat latronibus non fuisse titulos superpositos. Atque hinc colligit, non sine speciali Dei ordinatione hoc factum esse, dicens: *Non parva in hoc dispensatio, sed hinc pendet. Cum enim postmodum defossus esset lignum crucis, nulla de eo cura suscepta, cum et fideles timerent, et aliis vacarent, contigit ut diu post perquiretetur; et cum tres cruces inventæ essent, par est, et quia media erat, et propter titulum, Domini crucem agnitam, nam latronum cruces titulum non habebant.* Eademque sententiam eisdem pene verbis secutus est Euthym., c. 67 in Math., dicens, *juxta divinam omnino providentiam titulum super solam Christi crucem positum esse.* Et inferius etiam addit inventam Domini crucem, a titulo potissimum fuisse cognitam. Theoph. vero, in Joann., c. 49, ita hoc explicat, ut dicat propterea divina dispensatione factum esse, ut sola crux Christi titulum haberet, ut postea non ignoraretur, sed per hoc signum cognosci posset. Sed quidquid de re ipsa sit, ratio vero quæ hos Patres movit, non videtur multum urgere. Primo quidem, quia juxta historiam in Ecclesia magis receptam, et supra indicatam, in crucis inventione non fuit cognita crux Domini, ab aliisque discreta ex titulo, sed speciali miraculo. Deinde quia, licet demus ex titulo fuisse cognitam, potuit hoc esse, non quia aliæ cruces titulis carerent, sed quia diversas admodum supplicii causas continebant. Quod significat Ambr., orat. de Obitu Theodosii, dicens: *Tria patibula confusa reperit; sed non potuit obliterari Christi triumphus;* et infra: *Invenit quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Jesus Nazarenus Rex Judæorum;* et infra: *Habeat ergo Helena quod legat, unde crucem Domini recognoscat.* Ergo, licet aliæ cruces titulos haberent, ex varietate inscriptionum posset satis crux Christi cognosci. Quamvis autem hæc ratio non cogat, nihilominus illorum Patrum opinio per se probabilis est, et potest facile sustineri. Ea vero posita, necesse est reddere specialem rationem, cur potius Christi causa quam aliorum inscripta sit. Et fortasse esse potuit quia ejus causa erat insignior et illustrior. Nam, licet fortasse hujusmodi titulus non omnibus soleret apponi, probabile tamen est in causis

insignibus hunc morem servatum esse. Forte etiam propria et specialis ratio movit Pilatum, de qua statim dicam.

3. *Titulus cruci Christi superpositus qui.* — Secundo, videntur discordare inter se Evangelistæ in describendo hoc titulo qui causam supplicii Christi continebat. Matthæus enim dicit scriptum esse. *Hic est Jesus, Rex Judæorum;* Marc. tantum habet: *Rex Judæorum;* Luc.: *Hic est Rex Judæorum;* Joannes vero: *Jesus Nazarenus, Rex Judæorum.* Dicendum vero est nullo modo inter se pugnare, cum eandem rem contineant, quamvis diversis verbis. Ea tamen, quæ Joannes retulit, sunt revera ipsamet quæ scripta fuerunt in titulo, ut nunc etiam conspiciuntur Romæ in templo Sanctæ Crucis; continent autem illæ quatuor voces, primo nomen proprium quod Lucas omisit, et per pronomen *hic*, illud explicavit. Quia vero multi eo nomine appellari poterant, subjunctum est cognomen ex patria sumptum; alia vero duo verba causam continent, quam eisdem verbis omnes Evangelistæ posuerunt. Verbum autem illud *hic est* (quod Mat. et Luc. posuerunt), formaliter non erat in titulo, erat tamen virtute, et in sensu, quem ipsi explicarunt, potius quam formalia verba.

4. *Dubium.* — Sed hic rursus inquiri potest cur Pilatus voluerit his verbis causam Christi describi. Non enim dixit: *Hic se regem finxit, aut fecit;* sed simpliciter eum *regem* appellavit. Et difficultatem auget, quod, cum Judæi conquererentur de hujusmodi titulo, vellentque inscribi ipsum dixisse, *Rex sum Judæorum*, ipse nihilominus in sententia perstitit. Hac de causa aliqui existimant Pilatum revera cognovisse Jesum esse verum regem, sicut antea multis verbis significaverat Judæis, dicens: *Ecce Rex vester;* et rursus: *Regem vestrum crucifigam?* Et huic sententiæ videtur favere Chrys., hom. 84 in Joann., dum ait Pilatum scripsisse hunc titulum, cum ut Judæos ulcisceretur, tum ut Christum excusaret. *Nam cum eum tanquam præcæm tradidisset, et sententiam hanc latronum societate confirmari vellet, ne quis tam turpem mortis notam inurere, et tanquam malum et perditum eum accusare posset, ut calumniantium os obstrueret, in regem suum insurrexisse denuntiavit, et tanquam trophæo cuiquam litteras insculpsit, clara voce, et victoriam, et regnum profitentes, quamvis non perfecte.* Sic etiam Augustinus, Psalm. 56, dicit hunc titulum scriptum esse: *Ad exprobrandam frontem Judæo-*

rum, quod a rege suo manus non abstinerunt. Et rursus postquam retulit querelam Judæorum apud Pilatum de hoc titulo: *Respondit (inquit) eis Pilatus: Quod scripsi, scripsi; quid suggeritis mihi falsitatem? ego non corrumpo veritatem.* Et ibi late explicat hoc mysterium prædictum esse in titulo illius Psalmi, qui est hujusmodi: *In finem ne corrumpas tituli inscriptionem. Nam illud (inquit) Ne corrumpas tituli inscriptionem, non video quomodo pertineat ad illum David. Non enim aliquis titulus inscriptus erat ipsi David, quem corrumpet Saul.* Unde inferius concludit: *Saul ergo, populus Judæorum erat; David Christus erat; titulus ibi, Rex Judæorum.* De quo infra iterum redibit sermo. Et confirmari hoc potest, quia Pilatus evidenter cognoscebat innocentiam Christi, quam aperte est professus, et alioqui ipsum audierat dicentem: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Intellexerat etiam quid uxor sua passa esset propter Christum; ergo non est mirum quod sibi persuaserit Christum esse regem. Cæterum hoc est creditu difficile. Primo, quia vel Pilatus intellexit Christum jure, licet non facto, esse regem temporalem Judæorum: et hoc non, quia Christus illi dixit: *Regnum meum non est de hoc mundo,* neque habuit aliquod aliud fundamentum ad hoc credendum. Vel intellexit esse regem spiritualem, et alterius rationis; et si hoc intellexisset, non dixisset esse regem Judæorum, sed totius mundi.

5. *Responsio. — Tituli crucis inscriptio talis a Pilato cur posita. — Tituli crucis inscriptio redundat in gloriam Christi.* — Dicit ergo potest Pilatum non intellexisse Christum esse regem, eo modo quo nos credimus eum esse regem, scilicet regem cœli et terræ, et revera supremum dominum totius mundi, aut etiam Judæorum; hæc enim, et similia non possunt ullo sufficienti fundamento affirmari; tamen, quia certo sciebat Christum esse innocentem, ut sæpe confessus est, et ab ipsomet audierat se regem esse, non tamen hujus mundi, non credidit ipsum mentiri, sed confuse intellexit eum habere inter Judæos regiam dignitatem alterius rationis a regno temporali, pertinentem ad ritum Judaicum, sicut Pontifices et Prophetæ habebant inter Judæos singularem excellentiam et dignitatem. Itaque verisimile est intellexisse Christum, juxta religionem Judæorum fuisse virum ab illorum Deo missum, eisque datum, ut in rebus ad religionem pertinentibus eos instrueret et gubernaret. Et hoc sensu aliove simili vocasse illum Re-

gem Judæorum, atque ita non in Christi ignominiam et accusationem, sed potius in excusationem et honorem, atque in Judæorum opprobrium et indignationem hunc titulum posuisse. Erat enim illis infensus, propterea quod in procuranda morte innocentis ei fuerant molestissimi. Et hoc modo explicata hæc ratio est satis probabilis, quam ex contextu Evangelico acute deduxit noster Card. Tolentus, c. 18 et 19 in Joann. Alio vero modo potest hæc ratio explicari, Pilatum posuisse hunc titulum ex humano timore. Nam, quia Judæi illi comminati fuerant: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris,* voluit quasi testimonio publico ostendere, et satisfacere Cæsari, quod regnum ejus diligenter defendisset. Voluit etiam omnibus satisfacere, cur ad mortem damnasset hominem quem innocentem judicaverat, scilicet, quia accusatus esset quod regnum affectasset, aut quod regis Judæorum nomen usurpasset. Noluit autem scribere, *se fecisse regem Judæorum;* sed simpliciter, *rex Judæorum,* vel in odium ipsorum Judæorum, quibus hoc displicebat; vel quia nunquam ipsum audierat dicentem esse regem Judæorum, sed *regem qui testimonium perhiberet veritati;* sed ipsos tantum Judæos audierat hoc illi objicientes, et ideo noluit scribere, *se fecisse aut dixisse regem Judæorum;* sed simpliciter et indefinite, *rex Judæorum.* Denique addit Cyrillus Alex., l. 12 in Joann., c. 31, et Aug., tract. 117 in Joann., divina providentia factum esse ad gloriam Christi et prophetiarum complementum, ut Pilatus, etiam ignorans quid faceret, regnum Christi, Judæis reluctans, publice profiteretur. Unde de hoc mysterio intelligit fuisse scriptum in titulo Psal. 56: *Ne corrumpas tituli inscriptionem.* Quod ita explicuit etiam Nicolaus Papa I, Epist. ad Michael. imperatorem. Unde sumpsit Augustinus occasionem dubitandi: *Si divina providentia factum est, cur non potius rex hominum quam rex Judæorum scriptum est?* Et respondet intelligendos esse in illo titulo Judæos spirituales, id est, fideles et justos, qui filii Abraham dicuntur, ad Galat. 3, et ad Rom. 4. Quod quidem intelligendum est in mystico sensu, fortasse ab Spiritu Sancto intento. Nam ad litteram Pilatus solum intellexit de Judæis carnalibus, a quibus Christus accusatus erat, quod ipsorum regnum affectasset.

6. *Titulus crucis quonam idiomate inscriptum. — Tituli crucis mystica significatio. — Tertio, narrant Lucas et Joannes hunc titulum*

scriptum esse hebraice, græce et latine, quod tamen reliqui Evangelistæ non expresserunt, nec tamen negarunt. Intelligendum autem est titulum non semel tantum, partim hebraice, partim græce, partim latine, sed ter potius in prædictis idiomatibus fuisse integre scriptum. Ita enim omnes expositores docent, et ex ipso titulo (qui Romæ asservatur) clare constat. Ratio etiam id persuadet. Ut enim notarunt Augustinus, tract. 117 in Joann., Euthym., c. 68 in Mat., scripsit Pilatus titulum illis tribus linguis, ut ab omnibus gentibus et nationibus, quæ ad diem festum Jerusalem venerant, legi posset. Erant enim illæ linguæ præcipuæ et frequentiores in orbe; hebræa, propter antiquitatem, et quia illius regionis erat propria; græca, propter sapientiam et eloquentiam Græcorum; latina, propter Romanorum potentiam et gloriam; ergo ad hunc finem necessarium fuit ut in unaquaque harum linguarum integre scriberetur. In quo etiam significatum fuit Christi regnum per universum terrarum orbem propagatum iri, et omnes gentes ac linguas Christi obsequio fuisse mancipandas, juxta illud Daniel. 7: *Dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnes populi, et tribus, et linguæ ipsi servient;* et illud Psalm. 71: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Et ad Philip. 2: *Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Ita Cyril. Alexand., lib. 12 in Joann., c. 30; et significavit Nicolaus Papa, loco citato. Addit Theoph., Luc. 23, *hoc, licet non e mente scribentis, symbolum fuisse, quod potentissimi gentium, quales Romani, et sapientissimi, quales Græci, et religiosissimi, quales Hebræi, regno Christi subjiciendi essent.* Et super Joann., c. 19, inquit his linguis significatum esse *Dominum regem esse Philosophiæ practicæ, naturalis et theologicæ,* quod fusius prosequitur.

SECTIO III.

Quando et quomodo vinum et acetum felle mixtum fuerint Christo ad bibendum data.

1. Ratio difficultatis est, quia Matthæus et Marcus ante crucifixionem narrant datum esse Christo vinum ad bibendum; ita enim legimus in vulgata latina. Nam juxta græcam, Mat. non dicit, *vinum,* sed, *acetum;* et ita legunt Græci, Origenes, Chrysost., Theoph., Euthym. Et præterea inter se differunt. Nam

Matthæus dicit illud esse *vinum felle mixtum;* Marcus autem dicit fuisse *myrrhatum vinum;* Mat. quoque ait, *gustasse illud, non tamen bibisse,* Marcus vero simpliciter negat accepisse. Post crucifixionem vero iidem narrant datum esse Christo acetum ad bibendum in spongia. Luc. vero et Joannes, prætermissis priori potu vini, tantum aceti meminerunt. Joannes autem in eo enarrando differt a prioribus Evangelistis, cum dicat acetum datum esse Christo occasione illius verbi, *sitio,* quod in cruce protulit; alii vero dicunt propinatum illi esse acetum, statim ac dixit, *Eli, Eli,* etc.

2. Primo igitur omnium certum est bis ut minimum fuisse Christo potum in passione datum; id enim expresse habetur ex Marco et Mat. Unde mirum est in hoc Lyranum super Mat. hallucinatum fuisse.

3. *Ante crucifixionem potus Christo datus.* — Secundo, certum est, prius quam Christus crucem ascenderet, illi fuisse propinatum vinum ad bibendum, statim ac in montem Calvariæ pervenit, paulo antea quam crucifigeretur. Ita enim Mat. et Marcus significant, et credibile est fuisse illius gentis consuetudinem, quando aliquis esset capite plectendus, præsertim in cruce, quod erat acerbissimum supplicium, vinum deferrent, quo possent hominem confortare, ne deficeret.

4. *Vinum myrrhinum seu myrrhatum.* — *Quale vinum ante crucifixionem Christo datum.* — Difficultas vero est an hic potus datus sit Christo semel tantum ante crucifixionem, vel etiam bis, atque adeo an Mat. et Marc. de eodem potu loquantur. Communis sententia affirmat fuisse eundem potum, qui revera fuit vinum, ut Marcus ait; et in Matthæo vel ita est legendum, ut etiam aliquot græci codices habent; vel si legatur *acetum,* ita dictum est, quia erat vinum acidum, jamque aceti saporem referebat. Illud autem fuit *myrrha conditum* (ut Matthæus dicit); dicitur autem a Marco *cum felle mixtum,* quia vel simul fel habebat, vel per metaphoram, quia amarissimum erat, dictum est felle mixtum. Hoc autem vinum Christus non accepit, ut Marcus dixit. Quia, licet illud degustaverit (ut Mat. refert), non tamen bibit, neque in stomachum trajecit. Ita fere hoc explicant et Evangelistas conciliant Hieronymus, Beda, Anselmus, et Augustinus, lib. 3 de Consensu Evangelistarum, c. 11. Aliis vero magis placet, Matthæum et Marcum de diversis potibus esse locutos. Quam sententiam indicat Euthymius, c. 67 in